

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

پدیده برگزیت

و نگرانی از فروپاشی پادشاهی بریتانیا

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: علی ظریف

■ نکات برجسته

- * میل به جدایی از انگلیس از سوی مردم اسکاتلند و ایرلند شمالی
- * پدیده برگزیت و فرصت جدید مردم اسکاتلند برای جدا شدن از پادشاهی بریتانیا
- * پدیده برگزیت و تمایل مردم ایرلند شمالی برای الحاق به جمهوری ایرلند
- * مخاطرات تعیین مرز میان ایرلند شمالی و جمهوری ایرلند
- * تضعیف جایگاه انگلیس در عرصه جهانی و بین المللی

■ مقدمه

قلمرویی که امروزه بریتانیا نامیده می‌شود، در واقع ترکیبی است از چهار واحد سیاسی متفاوت جغرافیایی که شامل سرزمین انگلیس، اسکاتلند، ولز و ایرلند شمالی می‌شود. نگاهی گذرا به تاریخ این سرزمین حاکی از این است که مردم مناطق ایرلند و اسکاتلند همواره خواهان جدایی از پادشاهی انگلیس بوده‌اند و میل به استقلال طلبی در این سرزمین‌ها طولانی و توأم با خشونت و سرکوب دولت مرکزی لندن بوده است. در دهه‌های گذشته سرزمینهای فراوانی در سراسر جهان که تحت حاکمیت و استعمار انگلیس بودند به استقلال رسیدند اما استقلال مردم ایرلند جنوبی پیام مهمی برای لندن داشت، زیرا منطقه‌ای که بطور تاریخی بخش جدایی ناپذیر از حاکمیت پادشاهی بریتانیا محسوب می‌شد، اکنون موفق شده بود به استقلال برسد. از این تاریخ به بعد مردم اسکاتلند نیز به تلاشهای خود برای جدا شدن از سرزمین انگلیس افزودند ولی هرگز به موفقیت نرسیدند تا اینکه نتیجه همه پرسی اخیر درباره ماندن یا خروج از اتحادیه اروپا فرصت جدیدی برای استقلال طلبان اسکاتلندی فراهم کرد. پیش تر در همه پرسی استقلال اسکاتلند در ۱۸ سپتامبر ۲۰۱۴ میلادی استقلال طلبان متحمل شکست شده بودند و ۵۵/۳ درصد مردم به استقلال اسکاتلند رای منفی دادند. حالا استقلال طلبان اسکاتلندی معتقدند نتیجه برگزیت منجر شده تا درصد بیشتری از مردم موافق جدایی از لندن باشند. در همه پرسی موسوم به برگزیت در ۲۳ ژوئن ۲۰۱۶ (۳ تیر ۱۳۹۵) مردم در سرتاسر بریتانیا به پای صندوق‌های رای رفتند تا درباره باقی ماندن و یا خروج از اتحادیه اروپا تصمیم‌گیری کنند. نتیجه غافلگیرکننده و رأی مردم خروج از اتحادیه اروپا بود. بر اساس آمارهای رسمی ۵۱/۸۹ درصد مردم خواهان خروج و ۴۸/۱۱ درصد مایل به ادامه عضویت در اتحادیه اروپا بودند. نکته قابل توجه اینکه، نتیجه این همه پرسی هیچگونه الزام قانونی برای خروج بریتانیا از اتحادیه اروپا نداشت و تنها پارلمان می‌توانست شرایط الزام قانونی را برای دولت بوجود بیاورد که این مهم با تصویب طرح خروج از اتحادیه، قابلیت اجرایی پیدا کرد. نتیجه همه پرسی و اقدام برای خروج از اتحادیه اروپا اعتراضات زیادی را در اسکاتلند بوجود آورد زیرا مردم این منطقه خواهان ادامه عضویت در اتحادیه اروپا بودند و خروج را منطبق با منافع خود نمی‌دانستند. پارلمان اسکاتلند به این مسئله واکنش نشان داد و در تاریخ ۲۸ مارس ۲۰۱۷ پارلمان اسکاتلند به برگزاری دوباره همه پرسی جدایی اسکاتلند از بریتانیا رای مثبت داد.

سوال اصلی: آیا تحولات اخیر منجر به فروپاشی پادشاهی بریتانیا خواهد شد؟

سوال فرعی: پدیده برگزیت چه تاثیری بر روند استقلال طلبی اسکاتلند خواهد گذاشت؟

■ ریشه‌های اختلاف

اسکاتلند دارای تاریخ سیاسی مستقلی است و پادشاهی اسکاتلند در قرون وسطی کشوری مستقل بود. پیوند اسکاتلند با انگلیس به شکل رسمی در سال ۱۶۰۳ آغاز شد که «جیمز ششم»، پادشاه اسکاتلند تاج و تخت انگلیس را به ارث برد و به شاه «جیمز اول» در این کشور هم بدل شد. با این حال اسکاتلند و انگلیس هنوز روی کاغذ از هم جدا بودند اما تاج پادشاهی هر دوی این کشورها را به طوری اتفاقی یک نفر بر سر گذاشت. این شرایط تا تصویب «قانون اتحاد بریتانیا» در سال ۱۷۰۷ که پادشاهی‌های انگلیس و اسکاتلند را تا امروز به یکدیگر ملحق ساخته، ادامه داشت. پیش از سال ۱۷۰۷ تماس بسیار اندک یا حتی همدلی بسیار کمتری میان این دو کشور وجود داشت و فرانسه، متحد سنتی اسکاتلند، دشمن سنتی انگلیس محسوب می شد. اختلافات فرهنگی هم باعث شد تا لندن به عنوان مرکز انگلیس و «ادینبرو» به عنوان مرکز اسکاتلند در مسائل سیاسی نیز چندان با هم همسو نباشند.^۱

معاهده اتحاد ۱۷۰۷ باعث ایجاد یک تغییر بنیادین در راستای اتحاد سیاسی شد و آن متولد شدن یک کشور واحد از اجزای پراکنده بود؛ به نوعی که پارلمان‌های مجزای هر یک از دو کشور از بین رفت و یک پارلمان واحد تحت عنوان پارلمان بریتانیا در لندن، وست منیستر، محل قبلی پارلمان ملی انگلیس مستقر شد. یکی از واقعیت‌ها در مورد توزیع قدرت در پارلمان جدید،

۱ - پایگاه خبری الوقت، ۱۳۹۵/۱۲/۱۱

سهم اندک اسکاتلند بود. به نحوی که از ۵۵۸ کرسی موجود تنها ۴۵ کرسی در مجلس عوام و ۱۶ کرسی در مجلس لردها به اسکاتلند اختصاص یافت. این تعداد کم نماینده در واقع مخالف قولی بود که انگلیس به اسکاتلند داده بود. در دوره بین دو جنگ جهانی با توجه به مشکلات فوق و همچنین وقوع رکود و بحران دهه ۱۹۳۰ موجب شد که ناسیونالیسم اسکاتلندی شروع به احیا نماید. در نتیجه با ترکیب دو «حزب ملی اسکاتلند» و «حزب اسکاتلندی» حزب جدیدی تحت عنوان «حزب ملی اسکاتلند» نام مخفف اس.ان.پی (SNP) متولد شد که نمایندگی ناسیونالیسم و حرکت اسکاتلند به سمت خودمختاری بیشتر و سپس استقلال را عهده دار شد. حزب مذکور در اولین انتخابات در ۱۹۳۵ شکست خورد. در واقع این شکست نماینگر آن است که تا سال ۱۹۴۵ ناسیونالیسم اسکاتلندی یک موضوع مهم و جدی در میان مردم و نخبگان نبود. اما بعد از جنگ جهانی دوم رفته رفته شرایط به سمتی پیش می‌رود که مبحث ناسیونالیسم اسکاتلند از اهمیت بیشتری برخوردار می‌گردد.

دوره بعدی ای که نقش مهمی در شدت یافتن ناسیونالیسم اسکاتلندی داشت به دوره تاچریسم و حکومت محافظه کاران (۱۹۷۹ تا ۱۹۹۷) باز می‌گردد. در دوره تاچر منافع اسکاتلندی‌ها بیش از پیش نادیده گرفته شد و اصلاحات اقتصادی‌ای که تاچر بر مبنای تئوری نئولیبرالیسم انجام داد (کاهش نقش دولت در اقتصاد) تأثیرات منفی زیادی بر وضعیت مردم اسکاتلند برجای نهاد. از سال ۱۹۹۹ بعد از تقریباً ۳۰۰ سال، اسکاتلند دوباره نهاد قانون‌گذاری مجزای خود را بدست آورد. اولین انتخابات در ۱۹۹۹ برگزار شد. در این انتخابات حزب کارگر توانست با ۵۶ کرسی بیشترین آراء را به خود اختصاص دهد و حزب ملی اسکاتلند ۳۵ درصد آراء را بدست آورد. اما انتخابات سال ۲۰۱۱ میلادی نقطه عطفی در سیاست اسکاتلند محسوب می‌شود زیرا در این انتخابات حزب ملی اسکاتلند موفق به کسب ۶۹ کرسی شد و به تنهایی دولت محلی را تشکیل داد.^۱

■ تلاش برای جدایی

اسکاتلندی‌ها برخلاف انگلیسی‌ها که رای به خروج از اتحادیه اروپا دادند، تمایلی به خروج از این اتحادیه ندارند زیرا نتایج نشان داد، اسکاتلندی‌ها در رای گیری ۲۳ ژوئن با ۶۲ درصد در مقابل ۳۸ درصد رای به ماندن در اتحادیه اروپا دادند. از همین رو «نیکلا استرجن» و هم حزبی‌هایش توانستند، طرح شکست خورده استقلال از بریتانیا را دیگر بار زنده کنند و به جریان اندازند. پارلمان محلی اسکاتلند موسوم به «هالیرود» با ۶۹ رأی موافق در برابر ۵۹ رأی مخالف، از پیشنهاد برگزاری مجدد همه‌پرسی جدایی این منطقه از بریتانیا حمایت کردند. استرجن و سایر حامیان برگزاری همه‌پرسی مجدد در مورد حق تعیین سرنوشت اسکاتلند معتقدند، رأی انگلیسی‌ها به خروج از اتحادیه اروپا، اوضاع را تغییر داده است. رای گیری ۲۳ ژوئن ۲۰۱۶ به نفع برگزیت آینده بریتانیا را زیر سوال برده چون انگلیس و ولز به برگزیت رای دادند درحالیکه اسکاتلند و ایرلند شمالی به ماندن در اتحادیه اروپا رای دادند. پیشنهاد استقلال در حالی به تصویب پارلمان محلی اسکاتلند رسید که دولت لندن پیش از این گفته بود که قبل از پایان روند خروج بریتانیا از اتحادیه اروپا، به اسکاتلند اجازه برگزاری همه‌پرسی مجدد را نخواهد داد. «ترزا می»

۱ - حکمت نژاد، ناصر، «نگاهی به تاریخچه استقلال طلبی اسکاتلند»، ۱۳۹۳/۶/۲۴.

نخست‌وزیر بریتانیا هم در واکنش گفت که «زمان مناسب نیست» و تقاضای دولت اسکاتلند برای برگزاری دوباره همه‌پرسی استقلال رد خواهد شد. «مایکل فالون» وزیر دفاع انگلیس نیز در مصاحبه با روزنامه «هرالد تریبیون» در پاسخ به این سوال که آیا دولت لندن روند برگزاری فراندوم جدید استقلال در اسکاتلند را تسهیل می‌کند یا خیر، گفت: نه هرگز، آنها باید چنین چیزی را فراموش کنند.^۱ با وجود مخالفت لندن، نیکلا استرجن، رهبر «حزب ملی اسکاتلند» و وزیر اول این منطقه اعلام کرد که جدایی این منطقه از انگلیس تنها راه حلی است که می‌تواند به بن بست موجود در برگزیت پایان دهد. استرجن با انتقاد از رویکرد دولت ترزا می در اجرای برگزیت می‌گوید: «بی توجهی لندن به اسکاتلند در جریان مذاکرات بر سر برگزیت نشان داد که انگلیس یک متحد خوب و منصف برای اسکاتلندی‌ها نیست. برگزیت ثابت می‌کند که اسکاتلندی‌ها خودشان سرنویشت خودشان را در دست ندارند، چون برخلاف اصرار لندن، اسکاتلند نمی‌خواهد از اتحادیه اروپا خارج شود».^۲

تازه‌ترین نظرسنجی‌ها نشان می‌دهد برگزیت می‌تواند عمومی در اسکاتلند و ایرلند شمالی را به سوی استقلال از

لندن شتاب بخشد. «رویترز»، در تازه‌ترین نظرسنجی اعلام کرد، ۴۷ درصد از رای‌دهندگان اسکاتلندی مایل به جدایی از انگلیس هستند، ۴۳ درصد همچنان خواستار باقی ماندن در بریتانیا هستند و ده درصد دیگر تصمیمی نگرفته‌اند. به گزارش روزنامه «اسکاتزمن»، برگزیت می‌تواند به تمایل مردم ایرلند شمالی برای الحاق به جمهوری ایرلند منجر شود. در این نظرسنجی ۵۲ درصد از رای‌دهندگان ایرلند شمالی گفته‌اند در پی اجرای برگزیت خواستار خروج از حاکمیت بریتانیا هستند.^۳ همچنین «مارتین مک‌گینس» معاون رهبر ایرلند شمالی را بر آن داشت تا خواستار برگزاری رای‌گیری برای متحد شدن دو ایرلند شده است. پس از آنکه ۵۶ درصد از رای‌دهندگان ایرلند شمالی در همه‌پرسی پنجشنبه به ماندن در اتحادیه اروپا رای دادند، حزب «شین فن» اعلام کرد که خواستار برگزاری فراندومی برای متحد شدن دو ایرلند است. معاون رهبر ایرلند شمالی در مصاحبه‌ای با شبکه خبری RTE گفت: «دولت بریتانیا حالا دیگر برای اعمال نظراتش بر ایرلند شمالی درباره مذاکرات آتی با اتحادیه اروپا مشروعیت ندارد و من بر این باورم که می‌توان یک فراندوم برگزار کرد».^۴

«جفری دونالدسون» نماینده حزب «اتحاد دموکراتیک ایرلند شمالی» هم در مصاحبه ای گفت: «طرح پیشنهادی ترزا می نخست‌وزیر انگلیس برای خروج از اتحادیه اروپا تهدیدی برای فروپاشی بریتانیای متحد است چرا که رفتار متفاوتی با ایرلند شمالی دارد. با آن چیزی که ما شنیده ایم، این توافق بهترین توافقی نبوده است که احتمال انعقاد آن وجود داشته است. این توافق احتمال فروپاشی بریتانیای متحد را بیشتر کرده و چیزی نیست که کسی بتواند از آن حمایت کند».^۵ باید توجه کرد نتیجه برگزیت می‌تواند ایرلند شمالی را به شدت متاثر کند. ایرلند شمالی بخش کوچکتر جزیره ایرلند است که بر خلاف سایر ایرلندی‌ها که کاتولیک هستند دارای مذهب پروتستان بوده و از کلیسای انگلیس تبعیت می‌کنند. در سال ۱۹۹۸ بریتانیا و جمهوری ایرلند توافقی را به نام «توافق جمعه نیک» امضا کرده بودند تا به خشونت‌های ۳۰ ساله در ایرلند شمالی پایان دهند و بر اساس آن دیگر

۱ - سایت تابناک، ۱۳۹۶/۱/۸

۲ - خبرگزاری مهر، ۱۳۹۷/۷/۱۷

۳ - فارس نیوز، ۱۳۹۷/۶/۱۲

۴ - خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۵/۴/۵

۵ - جهان نیوز، ۱۳۹۷/۷/۲۳

مرز فیزیکی میان دو ایرلند وجود نداشته باشد اما خروج سخت و ناگهانی بریتانیا از اتحادیه اروپا، بدون تعیین تکلیف این مرز (تعیین مرز میان دو ایرلند) می‌تواند بار دیگر بعد از بیش از بیست سال آتش خشونت را در این مرز شعله‌ور کند.^۱

■ تبعات جدایی اسکاتلند از انگلیس

۱- این جدایی از منظر پرستیژ بین‌المللی برای دولت بریتانیا یک افت محسوب می‌شود چرا که دولت لندن با آن سابقه امپراتوری، تا همین چند دهه پیش دهها کشور بزرگ و کوچک را تحت استعمار خود داشت، اما جدایی اسکاتلند به این معنا خواهد بود که دولت بریتانیا به جایی رسیده که حتی از حفظ قلمروی داخلی خود نیز ناتوان است.

۲- منابع نفتی "برنت" دریای شمال و بسیاری از اسکله‌ها و بنادر مهم بریتانیا در اسکاتلند قرار دارند و جدایی اسکاتلند از بریتانیا دولت لندن را از منابع نفتی مهم خود و نیز بسیاری از بنادر مهم محروم خواهد ساخت.

۳- جدایی اسکاتلند می‌تواند پیش‌زمینه‌ای برای جدایی سایر مناطق از جمله ولز و ایرلند شمالی باشد.

۴- جدایی اسکاتلند در نهایت تضعیف جایگاه بین‌المللی بریتانیا به عنوان یک قدرت جهانی و یکی از اعضای دائمی دارای حق و تو در شورای امنیت ملل متحد خواهد بود. استقلال اسکاتلند قدرت نظامی بریتانیا را تضعیف خواهد کرد زیرا اسکاتلندی‌های خواهان نیروی دفاعی مستقل هستند که احتمالاً از اعضای اسکاتلندی ارتش فعلی بریتانیا تشکیل می‌شود لذا این امر باعث از دست رفتن نیروی انسانی و همچنین پایگاه‌ها و بنادر استراتژیک بریتانیا خواهد شد.

۵- سلاح‌های هسته‌ای بریتانیا در زیردریایی‌هایی قرار دارند که در پایگاه دریایی "Faslane" در اسکاتلند عمل می‌کنند. این در حالی است که «آنگوس رابرتسون» سخنگوی دفاعی SNP گفته است که ما هرگز خواهان وجود سلاح‌های کشتار جمعی در اسکاتلند نبوده و نخواهیم بود. انتقال این سلاح‌ها به انگلیس (به احتمال زیاد بندر پلیموث) نیازمند تغییرات فراوانی در زیرساخت‌ها خواهد بود که نزدیک به یک دهه طول خواهد کشید و بیش از یک میلیارد پوند هزینه خواهد داشت.

۶- اسکاتلندی‌ها خواهان خروج از ناتو هستند که در صورت تحقق این مسأله، جایگاه بریتانیا در این پیمان امنیتی - دفاعی به شدت تضعیف خواهد شد. (سایت تحلیلی عصر ایران، «همه چیز درباره جدایی اسکاتلند از بریتانیا»، ۱۳۹۰/۱۱/۲۹)

■ نتیجه‌گیری

هم‌اکنون ظرفیت‌های بزرگ و اجتناب‌ناپذیری در میان مردم اسکاتلند و ایرلند شمالی وجود دارد که می‌تواند در نهایت به جدایی این دو منطقه از حاکمیت انگلیس منجر شود. در دو سال گذشته مخالفان فراندوم استقلال و جدایی بریتانیا از اتحادیه اروپا مدام

می‌گویند مخالف نتیجه این فراندوم هستند و باید فراندومی دیگر برگزار شود و این ادعا را پیش کشیده‌اند که قانون اساسی هم به آن‌ها این حق را می‌دهد. فراندومی که در بریتانیا برگزار شد به صورت آشکار فراندوم جدایی بریتانیا از اتحادیه اروپا بود و به صورت غیر آشکار و حتی ناخواسته فراندوم اتحاد چهار بخش بریتانیا محسوب می‌شود. اسکاتلند و ایرلند شمالی آشکارا صحبت از جدایی از دولت لندن سر داده‌اند و حداقل اسکاتلند در آینده نه چندان دور محتمل به نظر می‌رسد. کم نیستند کارشناسانی که معتقدند نتیجه برگزیت فروریزی بریتانیا و جدایی چهار بخش اسکاتلند و ولز و ایرلند شمالی و انگلیس خواهد بود. اسکاتلندی‌ها به صورت غیرمستقیم حساب خود را از انگلیس جدا کرده‌اند و خواهان بودن با اتحادیه اروپا هستند و رییس دولت اسکاتلند بحث فراندوم استقلال اسکاتلند را از انگلیس پیش کشیده است. استقلال طلبان اسکاتلندی با این آمار بالا و متفاوت آرا انگیزه پیدا کرده‌اند و بعید نیست این بار با آمار متفاوتی پیروز انتخابات باشند. ایرلندی‌ها برای اتحاد با جنوب تمایل بیشتری نشان می‌دهند و شاید ولزی‌ها نیز با الگو گرفتن از اسکاتلند و ایرلند شمالی به دنبال هویت تاریخی خود بروند.

